

(D) kadentzia

Digitalizazioak musika arrakalatu egin du.

Inguru digitalak eskaintzen dituen aukera zabalen eraginez, sormena, sormenerako tresnak eta sormena kontsumitzeko ohiturak inflexio puntuan daude. 2019an, musika sortzeko, musika banatzeko eta musika entzuteko moduei dagokionez, iraganaren eta orainaren arteko arrakala inoiz baino handiagoa da. Inertzia-ohiturei izkin egitea lantegi makala ez den arren, urteko argazkiak zalantzarako izpirik ez du uzten; sormenean (ere) aro transhumanista hasi da. Hau da, gizakia eta makina geroz eta estuago lotzen ari dira, eta hori sormenean eta musikan batez ere eragin zuzena izaten ari da.

Kontsumoari dagokionez, inoizko podcast sortze eta podcast kontsumo maila altuena jo dugu. Musikarekin hertsiki lotuta ez dagoela eman dezake, baina podcasta eta musika, biak ala biak, audio artxiiboak direla ulertzen badugu, errealtatea bestelakoa da. Hots, podcastaren gorakadak esan nahi bailezake audioen kontsumo digitala geroz eta ohikoagoa dela. Hari horretatik tiraka, urteak daramatzagu musika plataforma digitaletan streaming bidez entzuten, besteak beste: *spotify*, *groveshark*, *deezer*, *youtube*, *itunes*, *myspace*, *bandcamp*... Sarri askotan, sortzailea ez ezik hirugarren batek lortzen du musikaren entzunaldietatik eratorritako etekina, eta, horrez gain, zerbitzarien kokapena eta ezaugarriak ezezagunak izan ohi dira. Ondorioz, sortzaileak bere obraren kontrola galdu dezake, baita mozkina lortzeko aukera ere. Saiakerak egin diren arren, oraindik ere euskal zerbitzarien menpe den musika streaming plataforma askeen sorkuntzarik ez dugu lortu. Hor bada erronka.

Marasma teknologikoaren eraginez, musika entzuteko modua eboluzionatuz joan da, eta urte hamarkada estreinatzeraz goazela, aldaketa nabarmena datorkigu musika kontsumoari dagokionez: dagoeneko disko osoak entzuteko joera aldatu da, eta abestiak zein abesti zerrendak entzuten ditugu erraztasun handiagoarekin. Beraz, gaur egungo musika entzule potentzialaren profila aldatu egin da: plataforma digitaletan entzuten du musika, eta, normalean, diskoak beharrean musika zerrendak entzun ohi ditu.

Pare bat hamarkada atzera, apurka-apurka, musika den-den itxiera bizi izan genuen. Gure herrietan gaur egun ez da apenas horrelakorik geratzen. Eszenario horretan, ulergarria denez, sortzaileentzat berebiziko garrantzia du musikaren banaketa digitalak. Buruhauste dezente suposatzen du horrek, batetik, jabetza intelektualaren mugak ezagutzea ez delako erraza (Ainara LeGardon eta David García Aristegui: *SGAE: el monopolio en decadencia*, Bilbo, Consonni, 2017), eta, ondorioz, etekin ekonomikoa lortzeko zailtasuna baita nagusi. Haatik, kontraesankorra badirudi ere, diskoak CD eta binilo formatuetan argitaratzen jarraitzen dira, intentsitate handiagoarekin Durangoko Azoka hurbil daukagularik. Agian zergatiari buelta bat eman beharko genioke.

Aro baten amaieraren atarian gaude, musika hizkeran kaudentzia, orokorrean, dekadentzian.

Erakusleihu sintetikoak

Eraistear diren Zarauzko Putzuzulo Gaztetxeko paretetan hasi eta musikalki hezi den Isuo Sasiak (MKT, Txost) horrela azaldu zion Jon Urzelairi elkarrekin egin zuten elkarriketan: «Bokazio artistikoa eta farandularen distira faltsua nahasten dira musikan», 2019ko gakoetako bat estalgabetuz. Izan ere, aro digitalak marketinaren eztanda ekarri du, eta narbarena izaten ari da marketinaren eredia musika artisaunen egiteko moduen aldean. Marketinak salmenta du

helburu, eta horretarako irudia eta marka sortzen ditu. Desioan sortzen da. Horrela, bada, ezaugarri erabat subjektiboa den kalitatea bigarren planoan uzten du. Beraz, eszenan tokia egiteko balio du marketin eraginkorrek, baina, eszenan mantentzeko kalitatea –edo audientziaren oniritzia– da beharrezkoa. Alor horretan, 2019an nabarmenak eta gorripatzekoak izan dira bi ekintza multzo. Batetik, Izaroren *Limonas en invierno* diskoaren –eta singlearen– ekintza, non, hainbat alorretako eragile publikoei aurrerapena sorpresaz bidali zieten bat-batean sare sozialak galtzerdi limoidunekin betez. Eta, bestetik, Zetak talde kolektiboaren lana. Horien ardatza sare sozialak izan dira baita ere, eta, lana kaleratu aurretik, misterio eta eskusibitatearekin jolastu dute *hype* handia sortuz. Oinarrian ideia bera dago: zer egin den erakutsi aurretik, zerbait desiragarria egin dela azaltzea. Ezin dugu ahaztu ere proiektu bien atzean dagoeneko musikan ibilbidea egiten ari diren sortzaileak direla. Eta, are gehiago, aldaketari beldur izpirik ez diotenak.

Esate baterako, tronpetak alde batera utzi eta elektronikan –genero bezala ulertuta– murgildu den Pello Reparaz bezala. Proiektuari lotuta eskaini dituen elkarrizketetan azaldu legez, «elektronikaren armairutik» ateratzeko gogoia izan du, egoera traumatikoak, bakardadea edota iluntasuna islatu ditzakeen disko pertsonalarekin; izan ere, dioenez, «Euskal Herrian muga asko jartzen dizkiogu gure buruari». Horrela, bada, muga horiek eraisten urteak eta urteak daramatzatenekin batera, bere ibilbidean ziaboga egiteko tenorea iritsi zaio, eta asko dira musika organikoa itzulbiratu eta ukitu sintetikoa gehitu diotenak. Adibidez, azken hamarkadan bide horri eutsi zioten Zea Mays taldekoek soka beretik ekarri dute *Atera* disko berria. Xabi Bandinik ere ukituak gehitu dizkio *Biba!* EP-ari. Hip-hop eta teknoaren adarretik, Aguraineko Dupla taldeak ere saiakera egin du. Elektronikaz ere, Revolta Permanentek diskoa kaleratu du aurten, eta, Barakaldotik ere, Maisha MC-k *VMME Sahar* lan berria. Ibilbide horretan zerrenda geroz eta sakon eta osatuagoa da. Ez da aspaldian armairurik existitzen.

Kontrako norantzan dator Aitor Etxebarria –El Txef_A– musikari, DJ eta konpositorea. Gernikako eszenaren baitan sustraitua eta atzerrian musika elektronikoarekin lotutako arrakastaren jabedun dena, konpositore fazetari eutsi dio azken urteetan garaipen nabarmenak lortuta. Horren fruitu da *Nihilism Part 1*, Mute/El Segell zigilu historikoarekin atera duen azken diskoa. Eremu bertsutik jaioa eta miraz landutakoa Moxal bakarlariaren lana. Laudatua ere Eñaut Elorrietaren azken diskoa, Haritz Harreguyrekin Higain estudioetan sortu duten *Eguzkia argitan* izena duena. Azken diskoan ere sintetizadoreak erabili zituen Ken Zazpirekin tartea hartuta, eta lehena kaleratu zuenetik sei urte igaro direnean, hirugarren bakarkako lana sortu du Elorrietak. Bakarkako ibilbideari ekin zion Olatz Salvadorrek ere (Ska-keitan) *Zintzilik* diskoarekin eta, azaroaren 24an diskoaren aurkezpen biraren despedidako kontzertua eskaini zuen hainbat lagunek inguratuta (Izaro, Jon Basaguren, Juanxo Arakama, Eduardo Salvador, Iñaki Salvador...), berotasunez betetako Viktoria Eugenia antzokian. Bilbokoan, ordea, iaz grabatutako zuzeneko diskoa kaleratu du Ruper Ordorikak. Zuzenekoa eta ahaztezina Garik eta Josu Zabalak utzi diguten Hertzainak-en azken zuzeneko diskoa. Bakarkako disko berria ere Don Inorrez-ek; *Dardara hura* deitu dio Imanol Ubedak Lizarbakar zigulupean argitaratutako lan berriari. Fokuetatik pauso pare bat atzera egon ohi den Saioa bakar-lariak ere *Ateak* izeneko lana argiratu zuen urrian, Joseba Irazoki gitarran eta Felix Buff baterian lagun zituela. Izen ezagunak ere Assata taldearen estreinako diskoan; La Furiak parte hartu du. Kuraia noiz itzuli zain diren nostalgikoek penak akabatu beharko dituzte Fer Apoaren Onki Xin talde berriak atera duen *After-Egon* lanarekin. Bakarka eta proiektu kolektiboetan jo ohi duen Pelaxek, Unai Pelayok, rock progresibotik sortutako lan berria kaleratu du. Rockaren barruan erritmo tropikalagoei eutsi diete oraingoan Inoren Ero Ni taldeko kideek *Il cercatore di perle* lanarekin. Hip-hopean La Basuk *Gerra* izeneko lan intimoa sortu du, eta Mad Muaselek

euskarazko musikagintzan lurra hartzeko ekintza egin du *Vualah!* disko aurkezpenaren eskutik. Rock, pop, punk eta synth nahasketaren eskutik bidea egiten jarraitzen dute Nerabek, *Otsaila* singlearekin, Gaztea Maketa Lehiaketa irabazi zuten Sua taldeko kideek eta Belakok. Klasikoak bilakatzeko tenorean, Kaskezur taldeak borobildu du 2019an lana: *Ihesi doaz animaliak*. Zerrenda, zorionez, oso-oso luzea da.

2019an kaleratu diren lan guztien zerrendari lotuta, hainbat dira sor daitezkeen galderak edo hausnar-lerroak. Hainbat aipatzearren: garai batean letretan eta oholtzetan izaera kolektiboa nabarmentzen zen bezala, gaur egun letra intimistak dira nagusi, edo niari lotuak direnak. Hori dela-eta, euskal musika eszenaren izaera kolektiboa ere galdu egin da? Euskarak beste hainbat hizkuntzekin partekatzen ditu diskoak gaur egun. Sormen naturalaren fruitu da nahasketa? Zergatik garai batean zigortu egiten zuen audientziak hautua, eta gaur egun ustezko naturaltasunez bizi dugu? Jarraitzen al du euskal musikagintzak borrokarako esparru eta nortasuna adierazteko tresna izaten? Eta Isuoren adierazpenekin lotuta, azkena: erakusleihoa edo entsegu lokala, aukeratu behar al dugu zein den gaur egun garrantzitsuago? Zein da bietatik diru errentagarritasun handiena eskain dezakeena? Sortzaileen bizi-egoera duina bideratzeko joerarik ba al dago? Generoaren alorrean ere, pausoak nahi baino mantsoago gertatzen ari dira: zein da emakumezkoek oholtzan hartzen duten espazioa?

Agurrek hazi gaituzte

Agurren zerrenda luzea ere 2019an. Musikariak, musika taldeak eta jaialdiak, denetik eramán digu 2019ak. Izaera merkantilistatik at (banketxeen laguntza nabarmenik ez dutenak kokatuko ditugu hemen) diren jaialdien biziraupena bermatzeko zailtasun handiak izan ohi dituzte antolatzaileek. Paradoxikoki, plaza faltarekin jotzen du horrek betean. Izan

ere, audientziarik gabe ezin da jaialdia aurrera atera, eta jaialdirik gabe sortzaileek beharrezkoak dituzten plazak galtzen dituzte. Horietan, tamalez, hainbat galdu ditugu: Jazzpana eta Usopop, besteak beste. Pena garaituta, txanponaren beste aldeari ere so egin behar diogu: proiektu batek errentagarritasun ekonomikoa eskaintzeko gaitasunik ez duenean, marxan jarri behar da, edo errentagarritasuna funtsezkoa da? Beste aldean, geroz eta handiagoa bilakatzen ari den BIME jaialdia dago: 2019an, zalantzarik gabe, egonkortzeko izaera izan duena.

Ibilbideen aitortza ere izan da 2019a, eta aletu dugun panoramika horren bueltan despedida nabarmenak eta mingarriak ekarri dizkigu urteak.

Arnasa moztuta Iñigo Muguruzaren agurra, abenduaren 17an, bere 55. urtemuga izan zenarekin bat eginda, Bilboko Kafe Antzokian kontzertu omenaldia egin zioten lagunek. Bizitza osoa musikari eskaini zion muguruzatar gazteenak: Kortatu, Delirium Tremens, Negu Gorriak, Joxe Ripiau, Sagarroi, Lurra eta Hiru Leike proiektuetan pasioz lan eginda. Kepa Junkerari ere egin diote omenaldia Bartzelonako Tradicionàrius jaialdian, ezbeharrak jota errekuperatzeko bide luzeari ekin dion bitartean.

Taldeen agurrei dagokienez, apenas hamarkada bete ondoren agur esan dute Rural Zombies taldekoek, Zestoako Gaztetxean, besteak beste. Kurioski, organikotik elektronikorako joerak indartsu jotzen duen garaian. Bizitza bezain ibilbide luzekoei dagokienez, Hertzainak-ek sorpresa pozgarriarekin harritu zuen audientzia Bilboko Euskalduna Jauregian despedida kontzertuak eskainiko zituela iragarri zuenean. Behin eta berriz bete zuten miraz jantzitako zirrara dardartiaz aretoa une historikoan. Gogoangarria ere Berri Txarrak taldearen despedida urtea: hitzorduz mukurru izan den kontzertu birak jatorri eta izaera guztietako jarraitzaileak bildu ditu, *solaut* –sold out– hitza nekatu arte entzun dugu, ilara birtual eta fisiko amaigabeetan galdu garen bitartean. Kobetamendiko jaialdia despedida emozionala izan

zen jarraitzaile askorentzat: taldea bizi eta bizitzen lagundu duten hainbat gonbidatu zituzten oholtzara, baita lagun berriak zein miresten dituztenak ere. Horren ostean, askoren buruan erresonantzia kutxan legez etorri ziren galderak eta nostalgiak: zergatik utzi behar dute orain? Bada, ez daukagu erantzunaren beharrik, gure musikaren historian, eta marko garaikidean, zentzu osoa duen despedida baita: nora orain? Hala ere, publikoki Urbizuk adierazi duenez: «Fokupetik alden du, atsedean hartu, lehioak ireki eta egunerokotasunari zirriborro berriak lapurtzeko ordua da orain. Gauza berriekin bueltatzeko. Izan ere, ate bat ixteak beste batzuk irekitzea baitakar». Azkenengo kontzerturako Lehiotikan taldea berriz ere oholtzan entzuteko aukera izan genuen, eta Iruñeko Nafarroa Arenan, emozioek negar irribarreak irudikatu bitartean, esan zuen Gorka Urbizuk «Berri Txarrak sentimendu bat da». Izan daiteke, nork daki bakoitzarentzat zer izan den. Zalantza izpirik ez duena uzten, ordea, zera da: bizitza zurekin egin duen talde batek edo musikari batek agur esaten duenean, zure bizitzaren parte batek ere agur esaten dizula. 🍷